

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความสำคัญของปัญหา

ประเทศไทยได้จัดให้มีแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติเป็นแนวทางในการพัฒนาประเทศ มาตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2504 เป็นต้นมา จนถึงปัจจุบันนับได้รวม 10 ฉบับด้วยกัน โดยแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2550-2554) ได้กำหนดวิสัยทัศน์ประเทศไทย คือ มุ่งพัฒนาสู่สังคมอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกัน คนไทยมีคุณธรรมนำความรอบรู้เท่าทันโลก ครอบคลุมอบอุ่น ชุมชนเข้มแข็ง สังคมสันติสุข เศรษฐกิจมีคุณภาพและเป็นธรรม สิ่งแวดล้อมมีคุณภาพและทรัพยากรยั่งยืนอยู่ภายใต้ระบบบริหารจัดการประเทศที่มีธรรมาภิบาล ดำรงไว้ซึ่งระบอบประชาธิปไตยที่มีพระมหากษัตริย์เป็นประมุขและอยู่ในประชาคมโลกได้อย่างมีศักดิ์ศรี โดยมีเป้าหมายทั้งหมด 5 ด้าน ประกอบด้วย ด้านการพัฒนาคุณภาพคน ด้านการพัฒนาชุมชนและแก้ไขปัญหาความยากจน ด้านเศรษฐกิจ ด้านการสร้างความมั่นคงของฐานทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม และด้านธรรมาภิบาล มีแนวความคิดที่ยึดคนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา โดยยึดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นปรัชญานำทางในการพัฒนาและบริหารประเทศ

กระทรวงมหาดไทย ได้น้อมนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการกำหนดนโยบายและยุทธศาสตร์อยู่ดีมีสุข โดยในปี 2550 มีเป้าหมายขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงให้เป็นรากฐานของชีวิตประชาชน ในหมู่บ้านด้วยการเริ่มต้นด้วยตัวชี้วัด 6 ด้าน 12 ตัวชี้วัด บูรณาการร่วมกับตัวชี้วัดของแต่ละพื้นที่ที่ตามความเหมาะสมทางด้านภูมิสังคม ทั้งนี้กระทรวงมหาดไทยได้แต่งตั้งคณะกรรมการอำนวยการขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อเป็นกลไกในการบริหารการขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อขจัดความยากจนโดยมีเป้าหมายให้หมู่บ้านได้มีการน้อมนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปสู่การปฏิบัติให้เห็นผลเป็นรูปธรรมครบทุกหมู่บ้าน ในปี 2554 (คณะกรรมการอำนวยการขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง กระทรวงมหาดไทย, 2550)

โดยกระทรวงมหาดไทยมอบให้กรมการพัฒนาชุมชนเป็นหน่วยงานเจ้าภาพหลักรับผิดชอบพัฒนามูลฐานเศรษฐกิจพอเพียง ร่วมกับกรมการปกครอง และกรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น ในการขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ให้สัมฤทธิ์ผลอย่างยั่งยืน (คณะกรรมการอำนวยการขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง กระทรวงมหาดไทย, 2550:36)

ในปี 2550 กรมการพัฒนาชุมชนได้ดำเนินการโครงการหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง "อยู่เย็น เป็นสุข" ซึ่งเป็นโครงการตามแผนปฏิบัติการราชการกรมและ พ.ร.บ.งบประมาณ ประจำปี 2550 มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมและพัฒนาหมู่บ้าน ให้เป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง "อยู่เย็น เป็นสุข" ประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดี ปราศจากความยากจน โดยมีตัวชี้วัดผลผลิต คือ จำนวนชุมชนได้รับการเพิ่มขีดความสามารถในการจัดการและแก้ไขปัญหา 8,367 หมู่บ้าน (รายงานประเมินผลโครงการหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง "อยู่เย็น เป็นสุข" กรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย ,2550:5)

จังหวัดพิจิตรได้ดำเนินงานโครงการหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง รวม 96 หมู่บ้าน โดยมีหมู่บ้านที่เป็นตัวอย่างอำเภอละ 1 หมู่บ้าน รวม 12 หมู่บ้าน จากการวัดผลการขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ของทั้ง 12 หมู่บ้านโดยใช้ตัวชี้วัด 6 X2 พบว่าบ้านวังน้ำเต้า หมู่ที่ 6 ต.บางไผ่ อ.บางมูลนาก ได้คะแนนสูงสุด คือ 36 คะแนน และบ้านคลองโพธิ์ หมู่ที่ 5 ต.โรงช้าง อ.เมืองพิจิตร ได้คะแนนต่ำสุด คือ 21 คะแนน จากคะแนนเต็ม 36 คะแนน

ทั้งนี้ บ้านวังน้ำเต้า มีที่ตั้งอยู่ห่างจากที่ว่าการอำเภอบางมูลนาก ไปทางทิศเหนือ 15 กิโลเมตร สภาพภูมิประเทศเป็นพื้นที่ราบลุ่มมีแม่น้ำน่านไหลผ่าน มีประชากรอาศัยอยู่จำนวน 169 ครัวเรือน รวม 489 คน แยกเป็นชาย 226 คน หญิง 263 คน ประชาชนส่วนใหญ่ทำนาเป็นอาชีพหลัก ทำไร่ข้าวโพด ปลูกพืชผักสวนครัว ปลูกดอกกรัก ทำการประมง ค้าขาย และรับจ้างทั่วไป เป็นอาชีพรอง ส่วนบ้านคลองโพธิ์ ตั้งอยู่ห่างจากที่ว่าการอำเภอเมืองพิจิตร ไปทางทิศตะวันตกระยะทาง 11 กิโลเมตร สภาพภูมิประเทศเป็นพื้นที่ราบลุ่มอยู่ในเขตชลประทานสามารถทำนาได้ 2-3 ครั้ง ต่อปี มีประชากรอาศัยอยู่จำนวน 115 ครัวเรือน รวม 572 คน แยกเป็นชาย 337 คน หญิง 235 คน ประชาชนส่วนใหญ่มีอาชีพหลัก คือ ทำนา และเลี้ยงปลาเป็นอาชีพรอง มีรายได้เฉลี่ยคนละ 25,000 บาทต่อคนต่อปี

เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนตามโครงการหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง และเพื่อศึกษาเปรียบเทียบระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนตามโครงการหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงอำเภอบางมูลนาก และอำเภอเมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตร จึงเป็นสาเหตุจูงใจให้ผู้วิจัยทำการศึกษามีส่วนร่วมของประชาชนในหมู่บ้านทั้ง 2 หมู่บ้าน ดังกล่าว

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนตามโครงการหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง
- 2 หมู่บ้านในจังหวัดพิจิตร

2. เพื่อศึกษาเปรียบเทียบระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนตามโครงการหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง 2 หมู่บ้านในจังหวัดพิจิตร

1.3 ความสำคัญของการวิจัย

ทำให้ทราบถึงระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินงานหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงของทั้งสองหมู่บ้านว่ามีความแตกต่างกันอย่างไร เพื่อนำผลของงานวิจัยไปใช้ในการกำหนดแนวทางการเข้าไปมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินงานหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงของหมู่บ้านอื่นต่อไป

1.4 ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้คณะผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตของการวิจัยไว้ดังต่อไปนี้

1. ขอบเขตด้านพื้นที่ ดำเนินการศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินงานตามโครงการหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง บ้านวังน้ำเต้า หมู่ที่ 6 ต.บางไผ่ อ.บางมูลนาก จังหวัดพิจิตร และบ้านคลองโพธิ์ หมู่ที่ 5 ต.โรงช้าง อ.เมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตร

2. ขอบเขตด้านเนื้อหา คณะผู้วิจัยได้กำหนดประเด็นที่จะศึกษาถึงกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน ตามโครงการหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง บ้านวังน้ำเต้า หมู่ที่ 6 ต.บางไผ่ อ.บางมูลนาก จ.พิจิตร และ บ้านคลองโพธิ์ หมู่ที่ 5 ต.โรงช้าง อ.เมืองพิจิตร จ.พิจิตร ได้แก่ การมีส่วนร่วมของประชาชนในด้าน การคิดตัดสินใจ การวางแผน การดำเนินงาน การได้รับประโยชน์ และการติดตามและประเมินผล ในการดำเนินงาน 6 ด้าน 12 ตัวชี้วัด

3. ขอบเขตด้านประชากรในการวิจัย คณะผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตในการวิจัย ดังนี้

3.1 ประชากรที่ใช้เก็บข้อมูลเชิงปริมาณ โดยใช้แบบสอบถาม ได้แก่ ผู้แทนครัวเรือน*ในหมู่บ้านบ้านวังน้ำเต้า หมู่ที่ 6 ต.บางไผ่ อ.บางมูลนาก จ.พิจิตร ซึ่งมีจำนวน 169 ครัวเรือน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา ครอบคลุมครัวเรือน และผู้แทนครัวเรือนในหมู่บ้าน บ้านคลองโพธิ์ หมู่ที่ 5 ต.โรงช้าง อ.เมืองพิจิตร จ.พิจิตร ซึ่งมีจำนวน 115 ครัวเรือน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา ครอบคลุมครัวเรือน

3.2 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้เก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยการสนทนากลุ่ม ได้แก่ คณะกรรมการหมู่บ้าน บ้านคลองโพธิ์ และบ้านวังน้ำเต้า หมู่บ้านละ 9 คน โดยใช้วิธีเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

1.5 นิยามศัพท์เฉพาะ *

ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

ความพอเพียงจะต้องประกอบด้วย 3 คุณลักษณะ 2 เงื่อนไข พร้อมๆกัน ดังนี้

1. ความพอประมาณ หมายถึง ความพอดีที่ไม่น้อยเกินไปและไม่มากเกินไปโดยไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น

2. ความมีเหตุผล หมายถึง การตัดสินใจเกี่ยวกับระดับของความพอเพียงนั้น จะต้องเป็นไปอย่างมีเหตุผล โดยพิจารณาจากเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนคำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการกระทำนั้นๆอย่างรอบคอบ

3. การมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว หมายถึง การเตรียมตัวให้พร้อมรับผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงด้านต่างๆที่จะเกิดขึ้นโดยคำนึงถึงความเป็นไปได้ของสถานการณ์ต่างๆที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคตทั้งใกล้และไกล

เงื่อนไข การตัดสินใจและการดำเนินกิจกรรมต่างๆให้อยู่ในระดับพอเพียงนั้นจะต้องอาศัยทั้งความรู้ และคุณธรรมเป็นพื้นฐาน กล่าวคือ

3.1 เงื่อนไขความรู้ ประกอบด้วย ความรอบรู้เกี่ยวกับวิชาการต่างๆที่เกี่ยวข้องอย่างรอบด้าน ความรอบคอบที่จะนำความรู้เหล่านั้นมาพิจารณาให้เชื่อมโยงกันเพื่อประกอบการวางแผน และความระมัดระวังในขั้นปฏิบัติ

3.2 เงื่อนไขคุณธรรม ที่จะต้องเสริมสร้าง ประกอบด้วย มีความตระหนักในคุณธรรม มีความซื่อสัตย์สุจริต และมีความอดทน มีความเพียร ใช้สติปัญญาในการดำเนินชีวิต *

การมีส่วนร่วม หมายถึง การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การมีส่วนร่วมในการวางแผน การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน การมีส่วนร่วมในการได้รับประโยชน์ และการมีส่วนร่วมติดตามและประเมินผล ใน 6 ด้าน 12 ตัวชี้วัด

หมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง บ้านวังน้ำเต้า หมู่ที่ 6 ต.บางไผ่ อ.บางมูลนาก จ.พิจิตร และ บ้านคลองโพธิ์ หมู่ที่ 5 ต.โรงช้าง อ.เมืองพิจิตร จ.พิจิตร

การสนับสนุนจากภาครัฐ หมายถึง การช่วยเหลือสนับสนุนจากหน่วยงานของรัฐหรือเอกชน ในด้านงบประมาณและวิชาการ